

Prof. zw. dr hab. Bronisław Siemieniecki
Kierownik Katedry Dydaktyki i Mediów w Edukacji
Wydział Nauk Pedagogicznych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
W Toruniu

Toruń 2. 12. 2015

Recenzja

Dysertacji doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Nowaka pt. *Media cyfrowe źródłem zmiany w warsztacie pracy nauczyciela* napisanej pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Perzyckiej prof. USz.

Uwagi wstępne

Dostarczona do oceny dysertacja podejmuje ważny dla współczesnej edukacji obszar dociekań naukowych, jakim jest tworzenie i wykorzystanie warsztatu pracy nauczyciela w warunkach powszechnie w naszej cywilizacji funkcjonujących mediów cyfrowych. Obecny system kształcenia w niewielkim stopniu wykorzystuje znaczący dorobek teoretyczny i praktyczny pedagogiki medialnej. Tymczasem o sukcesie pedagogicznym nauczyciela decyduje stworzony przez niego warsztat pracy, w którym dominującymi czynnikami są umiejętności zbierania, przetwarzania i prezentowania wiadomości. Poszukiwania zmierzające do zbudowania pomostu pomiędzy praktyką nauczycielską a dotychczasowym dorobkiem teoretycznym pedagogiki medialnej, ma istotne znaczenie dla efektywności kształcenia we współczesnej szkole. Jedną z takich prób jest praca napisana przez Pana mgra Krzysztofa Nowaka.

Analiza merytoryczna pracy

Praca składa się z ośmiu rozdziałów zawartych w dwóch częściach: teoretycznej i empirycznej, oraz wstępu, zakończenia, bibliografii i aneksu.

Rozdział pierwszy poświęcony został problemom społeczeństwa informacyjnego. Zwrócono tu uwagę na kierunki rozwoju technologii cyfrowej w społeczeństwie informacyjnym. Dokonana również została analiza literatury przede wszystkim w języku polskim, co potwierdza sam autor dysertacji (s. 10). Czynność ta jest przeprowadzona wnikliwie i z dużą starannością. Szkoda, że doktorant nie podjął dodatkowego wysiłku i nie przeanalizował także wiodących pozycji literatury obcojęzycznej, co byłoby ważnym uzupełnieniem poruszanych problemów. W polskiej literaturze brakuje bowiem najnowszych koncepcji i poglądów teoretyków społeczeństwa informacyjnego. Wprowadzenie tych treści pozwoliłoby uzyskać pełny ogląd poruszanych problemów.

W rozdziale drugim doktorant poszukiwał odpowiedzi na pytanie: jak zmiana społeczna wpływa na warsztat pracy pedagogicznej? Jedną z podstawowych płaszczyzn dociekań był obszar zmiany. Autor pracy koncentruje się na inhibitorach i stymulatorach zmiany zachodzącej w warsztacie pracy nauczyciela, wywołanej stosowaniem mediów cyfrowych w procesie edukacji. Zwraca przy tym uwagę na wynikające z tego faktu skutki dla zmiany paradygmatu kształcenia opartego na konstruktywizmie. Starannie analizuje literaturę polskich autorów. Jednak i w tym rozdziale widoczny jest brak prezentacji najnowszych koncepcji kształcenia, które zawierają publikacje w języku angielskim. Warto pokreślić, że konstruktywizm miał w edukacji swoje apogeum kilkanaście lat temu. Jest to dojrzały nurt teoretyczny, który ma szereg wad, dlatego obecnie trwają debaty teoretyczne poparte szeregiem eksperymentów edukacyjnych mających na celu poszukiwanie alternatywy dla konstruktywizmu. Szczególnym zainteresowaniem badaczy objęto poszukiwania w obszarze kształcenia nauczycieli.

Rozdział trzeci doktorant poświęcił warsztatowi pracy nauczyciela. Dokonał w jego obrębie przeglądu literatury, przeanalizował różne poglądy i stanowiska dotyczące sposobu definiowania tego pojęcia. Po przeprowadzeniu analizy działań prowadzonych przez nauczyciela w celu tworzenia i wykorzystania warsztatu pracy Pan mgr Krzysztof Nowak wyodrębnił do badań trzy pola na które składa się warsztat pracy nauczyciela. Są to:

- pole personalne (kompetencje, innowacyjność i twórczość, pedagogiczna refleksja nauczyciela, wiedza personalna, doświadczenie);
- metodyczne (metody kształcenia, środki dydaktyczne, ocenianie);

- organizacyjne (planowanie, ewaluacja, organizacja przestrzeni klasy).

Przyjęcie takiego podziału jest odmienne od dotychczas stosowanych w analizach badań nad warsztatem nauczyciela. Jest to próba syntezy różnych czynników decydujących o warsztacie pracy nauczyciela. Pozwala to doktorantowi zbudować dobrą podstawę do przeprowadzenia badań.

Część empiryczną rozpoczyna rozdział czwarty poświęcony metodologii badań. Pan mgr Krzysztof Nowak omówił przedmiot i cele badań, określił problemy, zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze oraz ustalił organizację i przebieg badań w tym dobór próby badawczej.

W opisie doboru próby badawczej zabrakło kilku danych m.in. nazwy szkoły, gdzie prowadzono badania oraz szerszego opisu środowiska, w którym ona funkcjonuje.

Pewne wątpliwości budzi też przebadanie tylko 43 nauczycieli z jednej szkoły. Skoncentrowanie się na tak małej próbie badawczej z jednego środowiska nie pozwala na dokonanie szerszych uogólnień i wyciągnięcie istotnych wniosków dla praktyki pedagogicznej. Zastosowanie ankiety powoduje, że wyniki statystyczne są obarczone dużym błędem, co zawęża możliwości, jakie daje to narzędzie. Dlatego doktorant zdając sobie sprawę z tych ograniczeń zastosował także inne narzędzia badawcze: wywiad, analizę dokumentów i obserwację. W pewnym stopniu łagodzi to występujący niedostatek w zakresie rzetelności uzyskanych wyników ankietowych ale mimo wszystko pozostawia sporą dozę niepewności. Tym bardziej jest to istotne, gdy przyjrzymy się na ten problem z perspektywy przyjętego (celowego) doboru próby badawczej.

W punkcie 4.5.1 nie określono czy liczba 43 badanych stanowi grupę wszystkich pracujących w szkole podstawowej nauczycieli. Dopiero analizując wyniki zamieszczone w tabelach można wywnioskować, że są to wszyscy pracujący w szkole nauczyciele.

W rozdziałach piątym, szóstym i siódmym doktorant zaprezentował wyniki swoich badań. Jest to najciekawsza część pracy z uwagi na swoją wartość. Przyjęte w rozdziale ósmym wnioski są ważne dla teorii i praktyki pedagogicznej. Jednak niektóre z nich sformułowane są w sposób banalny. Przykładem mogą być dość oczywiste tezy, np.: cyt. „... *wprowadzenie (mediów) do warsztatu pracy pedagogicznej nauczyciela i jego pedagogicznej praktyki staje się niezbędne*” (s. 346), czy od dawna przewijająca się w publikacjach poświęconych procesowi kształcenia teza np.: cyt. „*Pokolenie cyfrowych tubylców nie wyobraża już sobie codziennego funkcjonowania bez internetu i nowoczesnych zdobyczy technologii cyfrowych*”. Obok tych ogólników doktorant postawił szereg ważnych dla pracy nauczyciela wniosków, np. cyt. „... *refleksja towarzysząca działaniom nauczyciela stosującego w swojej praktyce media cyfrowe*

w znacznym stopniu przyczyniła się do zmian w jego warsztacie pracy pedagogicznej." (s. 349). Są jednak i wnioski zbyt daleko idące a dotyczące działań innowacyjnych nauczyciela, które wyciągane są na podstawie wyników z badań przeprowadzonych na ograniczonej próbie. Przykładem jest twierdzenie cyt. „Okolo połowy badanych (53%) uczestniczyła w okresie objętym badaniem w realizacji działań innowacyjnych wspomaganych mediami cyfrowymi, z czego ok. 19% aktywnie brała czynny udział w procesie ich projektowania.” Tak duża ilość nauczycieli, uczestników realizacji działań innowacyjnych wynika z doboru badanych, tymczasem w całej populacji nauczycieli korzystających z mediów cyfrowych nie występuje. Z przytoczonych danych niewiele wynika poza wyjątkowością badanego środowiska. Warto by jednak zastanowić się nad znalezieniem czynników decydujących o powstaniu tego niewątpliwie unikalnego środowiska nauczycieli. Mogłoby to posłużyć jako wzorzec do tworzenia takich zespołów w innych szkołach.

Przytoczona w pracy bibliografia jest imponująca, obejmuje publikacje zwarte, akty prawne, raporty i dokumenty oraz netografię. Cytowane w języku polskim publikacje w większości obejmują najnowszą literaturę. Trafiają się jednak książki mające charakter historyczny np. Heliodora Muszyńskiego Wstęp do metodologii badań, PWN, Warszawa 1971, czy Stefana Nowaka, Studia z metodologii nauk społecznych. Warszawa 1965

W tekście dysertacji występują inne drobne niedociągnięcia, np. stosowanie skrótów imion cytowanych autorów zamiast podania ich pełnego brzmienia. Sprawia to wrażenie, jakby doktorant cytował je za innymi autorami.

Podsumowanie

Przedstawiona do oceny praca doktorska jest istotna ze względu na to, że dotyczy badań nad wykorzystaniem mediów cyfrowych w tworzeniu i wykorzystaniu warsztatu pracy pedagogicznej nauczyciela. Na jej znaczenie wpływa także aktualność poruszanych problemów, które związane są ze znaczącymi zmianami, przed jakimi staje polska edukacja.

Dysertacja jest dobrym przykładem sprawnego zastosowania warsztatu naukowego. Pan mgr Krzysztof Nowak prezentuje cechy badacza wykazującego się umiejętnościami w zakresie przygotowania, przeprowadzenia oraz prezentowania wyników badań. Dysertację

charakteryzuje dojrzałość naukowa i kompetencja metodologiczna (pomijając wymienione wyżej uchybienia) poparta oryginalnymi badaniami własnymi.

Ze względu na wagę poruszanych problemów a także uzyskane wyniki badań warto rozważyć upowszechnienie uzyskanych rezultatów.

Praca spełnia wymagania stawiane przez Ustawę o stopniach i tytule naukowym. Wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long vertical stroke, located in the upper right quadrant of the page.